

Atrium

Draagvlak als resultaat van gezamenlijke kennis

Lerend Netwerk

KATHELIJNE TOEBAK [BELEIDSCOÖRDINATOR DETECTIE EN PARTICIPATIE LOKAAL BIJ AFDELING ADVISEREN EN PARTICIPEREN LOKAAL, RUIMTE VLAANDEREN]

Sinds het Atrium Lerend Netwerk – een informeel samenwerkingsplatform van Ruimte Vlaanderen met de lokale besturen – in 2007 van start ging, is er veel veranderd. De bestuurlijke context wordt tegenwoordig gekenmerkt door een sterke lokale autonomie. Een sterk netwerk tussen en met de lokale besturen is daarom belangrijker dan ooit (niet in het minst voor Ruimte Vlaanderen zelf). De opgave voor de atriumwerking wordt steeds breder, de doelstelling van kennisuitwisseling is verruimd naar co-creatie, detectie en samenspel.

Een nieuw interbestuurlijk partnerschap

De zeer hiërarchische benadering en centrale sturing in de Vlaamse ruimtelijke ordening heeft plaatsgemaakt voor een netwerkgedachte. Zowel in de vergunningencontext als binnen een planningscontext zonder goedkeuringstoezicht werken de drie bestuursniveaus vandaag samen als gelijkwaardige partners. De regie over concrete ruimtelijke beslissingen ligt daarbij voor minstens 90 procent in handen van de gemeentebesturen. Deze context impliceert een nieuwe manier van (samen)werken. Elke bevoegde overheid moet daarin zijn eigen rol kunnen spelen en tegelijkertijd is het in het belang van alle partners om het interbestuurlijk samenspel vorm te geven en manieren te vinden om af te stemmen en samen te werken. Sturing en controle hebben plaatsgemaakt voor samenwerking, verantwoordelijkheid nemen en vertrouwen geven (Van Butsele, Toebak 2015). Bouwen aan een partnerschap en bestuurskracht is in het belang van alle partijen. Zeker als het leidt tot een betere interbestuurlijke beleidscultuur en realisatie van Vlaamse doelstellingen op het terrein. Ruimte Vlaanderen maakte de afgelopen jaren van beleidsafstemming een kernproces in haar werking. In haar beleidsbrief 2015-2016 ging minister Schauvliege vervolgens het engagement aan om de structurele inzet van het lerend netwerk te verankeren¹ en beloofde ze een meer gerichte inzet van mensen en middelen vanuit gedragen beleidsdoelstellingen en het detecteren van lokale potenties.

¹ Cfr. OD68 in de beleidsnota 2014-2019 Omgeving

Een platform is een belangrijk instrument gebleken om tot structurele samenwerking te komen (Toebak, Van Butsele, 2016). De ontwikkeling van het Atrium Lerend Netwerk als interbestuurlijk samenwerkingsplatform om kennisdeling te faciliteren, ligt dan ook helemaal in deze lijn. Gemeentelijke, intergemeentelijke, provinciale en Vlaamse ambtenaren komen op regelmatige tijdstippen samen om in vertrouwen kennis en ervaring uit te wisselen. De netwerkmomenten worden georganiseerd rond kleine vaste intervisiegroepen (lokale atria)

en in grotere groepen op regionale of provinciale schaal (atriumcontactdagen, atria op maat, infodagen). Ruimte Vlaanderen wakkerde zo een cultuurverandering aan, plaatselijk voortbouwend op samenwerkingen die intercommunales of provincies al hadden opgestart.

Het resultaat vandaag is de nooit eerder geziene wisselwerking Vlaams-lokaal. Informeren, inspireren en stimuleren vanuit Vlaamse kaders enerzijds, leren en detecteren uit de lokale praktijk en co-creëren van Vlaams beleid anderzijds. Ook de andere Vlaamse beleidsdomeinen en -velden erkennen de trekkersrol van Ruimte Vlaanderen en maken gebruik van het forum om hun informatie met lokale besturen te delen en draagvlak te creëren.

**DE REGIE OVER
CONCRETE
RUIMTELIJKE
BESLISSINGEN LIGT
VOOR MINSTENS
90 PROCENT IN
HANDEN VAN DE
GEMEENTEBESTUREN.**

Sterk en snel inzetbaar netwerk

Het lerend netwerk evolueert nog steeds continu. Terwijl aanvankelijk de nadruk lag op driepartijenoverleg en atria in functie van kennisoverdracht vanuit Vlaanderen naar de gemeenten, is het nu een verhaal van partneroverleg en interbestuurlijke uitwisseling. De doelstellingen van het atrium zijn verbreed van bestuurskrachtbouw door kennisuitwisseling naar participatie en co-creatie, niet alleen met ambtenaren maar soms ook met lokale beleidsmensen. Vandaag is er een brede waaier van atriumtypes, met elk een eigen bestaansreden, zoals na te lezen op www.ruimtelijkeordering.be. Een rapportage wordt jaarlijks besproken op de Vlaamse stuurgroep waarin alle geleidingen van het atriumnetwerk vertegenwoordigd zijn.

Zo leerden we uit het jaarrapport 2015 dat het merendeel van de thema's kaderde in kennisopbouw en -uitwisseling in brede zin. Hot items waren bijvoorbeeld de buurt- en voetgangerswegen,

de hoge raad voor handhavingsbeleid, het decreet onroerend erfgoed, stedenbouwkundige lasten en de digitale bouwaanvraag. Een inspirerend atrium op maat, onder de noemer bestuurskrachtverhoging,

die suggesties inhouden voor de Vlaamse beleids- en regelgevingskaders. (Voorgenomen) aanpassingen inzake onder meer zorgwonen, afwijkingsbepalingen voor erfgoed, omgaan met verouderde planvoorschriften, het vereenvoudigen van openbaar onderzoek bij verkavelingswijzigingen en het kunnen regelen van niet-vergunningsplichtige aangelegenheden via RUP-voorschriften werden vanuit dit veldwerk geïnitieerd.

De begin 2015 in Leuven en Gent georganiseerde atria rond het grond- en pandenbeleid waren een belangrijke beleidsverkenning voor het te bouwen instrumentendecreet. Ook in het beleidsvormingstraject rond een nieuw planningssysteem en het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen bleken de atria (op maat) de afgelopen twee jaar erg verrijkend om beleidsideeën te toetsen aan de lokale praktijk. Zo werd tijdens de beleidsatria in de vorm van debatavonden, die eind 2015 in alle provinciehoofdsteden werden georganiseerd, gemikt op gemeentelijke politici en ambtenaren die bereid zijn mee in dialoog te gaan in deze vroege fase van het beleidsvormingsproces (Van der Lecq, Toebak, 2015). Zo'n 80 gemeenten, samen goed voor 140 vertegenwoordigers (met inbegrip van vertegenwoordigers van provincies en intercommunale samenwerkingsverbanden) voelden zich aangesproken door dit debat. De participatieronde heeft talrijke waardevolle inzichten opgeleverd. Hierbij komen een aantal grote lijnen en verwachtingen ten aanzien van Ruimte Vlaanderen zeer duidelijk naar boven. De vraag naar voldoende concrete Vlaamse beleidskaders om richting te geven aan het lokale beleid weegt daarin zwaar door.

Ook rond kleinere thema's zet het Atrium Lerend Netwerk in op participatie. Zo werd onlangs in een lokaal atrium de leidraad 'lasten en voorwaarden in ontwikkeling' afgetoetst aan de lokale praktijkbehoefte. Een bijzonder concept was de deelname van verschillende atriumgroepen eind 2015 aan de tentoonstelling 'Verkavelingsverhalen' die in deSingel liep. Daar werden via workshops ideeën vanuit de lokale praktijk verzameld om de uitdagingen aan te pakken die samenhangen met verkavelingen. De kracht van de atriumuitwisseling ervaren ook de provincies, die op hun beurt provinciaal beleid uitdragen en aftoetsen via de atria.

Het Atrium Lerend Netwerk kreeg in november 2015 een nieuwe dimensie via de participatie van de andere Vlaamse beleidsdomeinen. We spreken inmiddels van het 'Vlaams atrium', dat in elke provinciale entiteit van de Vlaamse administratie georganiseerd

wordt door Ruimte Vlaanderen met als doel bruggen te bouwen met de Vlaamse partners. Een sterk Vlaams netwerk dat kennis en ervaringen uitwisselt zal immers kunnen bijdragen aan het streven naar afstemming van het Vlaams beleid op lokaal ruimtelijk initiatief. De linken van de andere Vlaamse beleidsdomeinen met het Atrium Lerend Netwerk worden hierdoor ook versterkt.

Ruim twee jaar geleden werd de virtuele poot van het Atrium Lerend Netwerk ontwikkeld. Op een Yammer-platform, waarop zo'n 600 ambtenaren ruimtelijke ordening uit heel Vlaanderen zich aansloten, worden vragen gesteld en kennis gedeeld. Voor Ruimte Vlaanderen is Yammer tegelijkertijd een informeel communicatiekanaal om nieuwigheden onder de aandacht te brengen.

Atrium Lerend Netwerk op koers

Het Atrium Lerend Netwerk wordt in de professionele wereld van de ruimtelijke ordening erkend als een gevestigde waarde. Uit de enquêteresultaten van april dit jaar, ingevuld door 218 lokale ambtenaren, blijkt veel waardering en erkenning. Scores over deelname² en inhoudelijke kwaliteit³ zijn behoorlijk tot zeer goed. De hoge waarderingsscores voor de lokale atria bevestigen dat hier de basis van het netwerk wordt gelegd. Lokale ambtenaren hebben duidelijk behoefte aan het verwerven van kennis die onmiddellijk toepasbaar is in de dossiermatige praktijk. Het is daarom nodig bij nieuwe ontwikkelingen kort op de bal te spelen. In functie van een bredere kennisopbouw en interbestuurlijke beleidsafstemming blijft het eveneens belangrijk een mix van thema's aan te bieden, om niet alleen de dagelijkse uitvoerende praktijk maar vooral de lokale beleidsvorming te inspireren en ondersteunen. Dit blijkt het beste te werken als het verwend wordt gebracht:

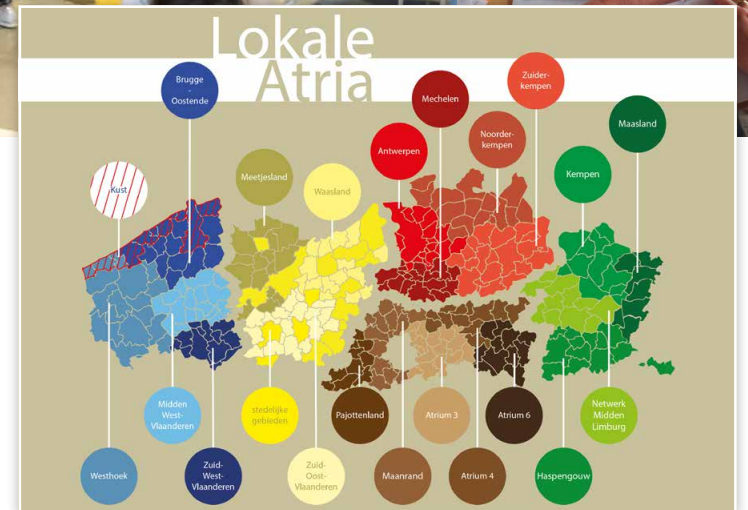
- 2 86% regelmatige deelnemers voor de lokale atria, 78% voor atriumcontactdagen, 77% voor atria op maat, 75% voor Vlaamse infodagen
- 3 90% 'goed tot zeer goed' voor de lokale atria, 75% voor atria op maat, 70% voor atriumcontactdagen, 64% voor Vlaamse infodagen

REFERENTIES Atriumenquête 2016, Het lerend netwerk onder de loep, verwerking enquêteresultaten in (via Yammer gecommuniceerde) nota, Toebak K., Vervoort P., Ruimte Vlaanderen, 2016 | Atriumrapport 2015, op Vlaamse stuurgroep besproken en via Yammer gecommuniceerde nota, Toebak K., Ruimte Vlaanderen, 2015 | Devisch, O. & Roosen, B., Verkavelingsverhalen. Public Space, 2016. | Schauvliege J., Beleidsnota 2014-2019. Omgeving, Brussel 2014. | Schauvliege J., Beleidsbrief Omgeving 2015-2016, SD10 - OD68 | Toebak K., Van Butsele S., Maes K., Weynants S.: Samen sterk: Hoe kunnen we van de ruimtelijke ontwikkeling een gedeeld verhaal maken? Plandag 2016, pp 221-230, 2016. | Van Butsele S., Toebak K. en Coelmont I.: Bouwen aan interbestuurlijk partnerschap. Plandag 2014, pp 299-310, Delft, 2014. | Van Butsele S., Toebak K., Beosiere F., Coelmont I., Maes K., Van de Water E., Intergovernmental partnership, assemble together. Realcorp. Gent, 2015. | Van der Lecq R., Toebak K., Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen als opmaat naar verandering voor gemeenten. Lokaal, p.38-41, oktober 2015. | Wascabi 2016, Federatie Sociaal-cultureel werk, interview met Iris Van Riet, Martin Ruebens, Bart Verhaeghe, p.10 e.v. | <https://www.ruimtelijkeordering.be/NL/Beleid/Ontvoogding/AtriumLerendNetwerk>

DE VRAAG NAAR VOLDOENDE CONCRETE VLAAMSE BELEIDSKADERS OM RICHTING TE GEVEN AAN HET LOKALE BELEID WEEGT ZWAAR DOOR.

vond in januari in Leuven plaats rond het thema 'sterker door samenwerking'. Hier werd vanuit praktijksituaties ingegaan op de kracht van samenwerking tussen gemeenten, tussen diensten binnen de gemeente en tussen lokale ambtenaren en politici.

Uit de atriumrapportage over 2015 bleek ook dat de focus bij Ruimte Vlaanderen in toenemende mate komt te liggen op beleidsverankering en beleidsontwikkeling. Ruimte Vlaanderen plukt de vruchten van het beheer van dit sterke netwerk, dat snel inzetbaar is, om nieuw Vlaams beleid uit te dragen en beleid in ontwikkeling af te toetsen. Regelgeving in ontwikkeling wordt vandaag in toenemende mate geïnspireerd door bottom-up aangedragen beleidsideeën. Het lerend netwerk geeft Ruimte Vlaanderen een stevige voet in de lokale praktijk. De lokale procesbeheerders van Ruimte Vlaanderen pikken in het veld voortdurend signalen op

informatieverstrekking op infodagen moet dus creatief en praktijkgericht worden aangepakt. Ook het gericht blijven betrekken van lokale beleidsmensen is een succesfactor. De potenties van Yammer zijn nog lang niet voldoende verkend. Het aanbieden van een FAQ met duidelijke juridische standpunten over actueel gesignaleerde problematieken is momenteel een trigger.

De atrium(samen)werking evolueert niet alleen continu maar ook zichtbaar. We bouwen voort op de kracht van de lokale atria, die door het werken in vaste groepen een samenwerking in vertrouwen hebben ontwikkeld en de basis vormen van het sterke netwerk. Er is voortdurend een wederzijdse vraag naar kennis- en ervaringsuitwisseling tussen besturen. Investeren in de verankering van en de intervisie over het Vlaams beleid draagt onmiskenbaar bij aan gedeelde en begrepen doelstellingen. Een hedendaagse ambtenaar is een netwerker, heeft participatie als métier, ontwerpt beleidsmaatregelen door kennis bijeen te brengen en informatie te halen in de samenleving (Wascabi 2016). De atria zijn voor de Vlaamse ambtenaren een effectieve en representatieve bron inzake de problemen, inzichten en uitdagingen in het lokale veld die impact hebben op Vlaamse doelstellingen. De Vlaamse beleidsbepaling wordt door de bottom-up (samen)werking continu gevoed en de beleidswerking en -uitvoering hebben participatie als kritische succesfactor tot een sterke steunpilaar op het vlak van ruimtelijke ordening gemaakt. Draagvlak ontstaat als kennis gezamenlijk gedeeld wordt.